

Motion till riksdagen

1987/88:Jo812

av Sven Munke (m)

om skärpta straff i miljömål

Den pågående rättegången mot tre ScanDustdirektörer verkar resultera i bötesstraff som motsvarar normalstraffet för snatteri och åverkan. Detta trots att företaget under lång tid brutit mot huvudparten av de villkor som gällt för verksamheten. Frikännandet av tidigare BT-Kemidirektören ledde till en skärpning av straffreglerna 1981 i både brottsbalken och miljöskyddslagen. Dessa skärpningar kom till för att man ville effektivisera miljöskyddet med ett reellt hot om straff vid överträdelser. Samhällets avståndstagande skulle markeras ytterligare och tillämpningen underlättas.

Enligt utredningen Bättre miljöskydd (SOU 1987:32) har i praktiken de straff som utdömts för brott mot miljöskyddslagen alltsedan år 1969 varit och är fortfarande jämförelsevis låga. "Vanligtvis är domen böter – genomsnittet 35 dagsböter. Fängelse har endast utdömts vid två tillfällen och i båda fallen har hovrätten ändrat påföljden till böter och villkorlig dom."

"Det finns inget som tyder på att domstolarna under de senaste åren börjat se allvarligt på brott mot miljöskyddslagen. Under 1986 var det genomsnittliga straffet 40 dagsböter. I majoriteten av fallen låg straffen mellan 20 och 30 dagsböter. Vilket ungefär är jämförbart med normalstraffet för snatteri eller åverkan."

Fängelsekommitténs betänkande Påföljd för brott (SOU 1986:4) förespråkar straffskärpning för miljöbrott men föreslår oförändrad eller sänkt straffnivå för de flesta andra brottstyper. Kommittén anser att brotten mot miljön har ett högt straffvärde. Genom den snabba industriella utvecklingen har riskerna för miljön ökat avsevärt och vår kunskap om de långsiktiga skadorna också ökat anför kommittén.

I betänkandet Bättre miljöskydd anføres att brottsbalkens bestämmelser snarast har försvårat tillämpningen av straffbestämmelserna med lägre straff som följd.

Straffsanktioner enligt miljöskyddslagen är starkt knutna till villkorsbrott. Det innebär att endast verksamheter som är prövade kan råka ut för straffansvar för miljöfarliga utsläpp. Om utsläppen sker från icke prövade verksamheter måste brottsbalkens bestämmelser tillämpas såvida lagen om kemiska produkter inte gäller. I den sistnämnda lagen medför brott mot oaktamhetsreglerna (5 § LKP) straffansvar. Erfarenheten visar dock att domstolarna är obenägna att utmäta straff om det inte rör sig om överträdelse av klart angivna regler eller anvisningar som utfärdats med stöd av lagar.

En möjlig väg är att straffsanktionera 4 och 5 §§ miljöskyddslagen. Det skulle medföra att lindrigare miljöbrott som inte innebär villkorsbrott straf-

fas som brott mot 4 eller 5 §§ miljöskyddslagen medan svårare brott straffas enligt brottsbalken. Det innebär att även råd och anvisningar från tillsynsmyndigheter kan vara straffsanktionerade. Samtidigt behöver straffskalan skärpas och högsta straffet sättas till 5 års fängelse för att markera att lagstiftaren ser allvarligt på miljöbrott.

Det innebär också att själva handlingen att t. ex. gräva ned tunnor med miljöfarliga ämnen, släppa ut miljöfarliga ämnen som bensin, olja eller andra ämnen som kan orsaka skada blir straffbar. Det bör då räcka med att man handskats med miljöfarliga ämnen på ett sätt som gör att risk finns för att de t. ex. hamnar på fel plats, att tankar eller behållare inte hålls i godtagbart skick etc. Jämförelse kan tas med 23 § i naturvårdslagen om nedskräpning i naturen. Det är betydligt lättare att fälla någon för nedskräpning än för utsläpp av skadliga t. o. m. mycket skadliga ämnen, även sådana som kan medföra skador på lång sikt. Straffsanktionen för nedskräpning grundar sig på det synsättet att nedskräpning skall bestraffas och förhindras i varje enskilt fall för att förhindra en omfattande nedskräpning av naturen även om det enskilda fallet inte innebär mer än en ytterst marginell skada i naturen. Straffsanktionens syfte är att förebygga nedskräpning. Samma synsätt borde kunna tillämpas vid användningen av brott mot aktsamhetsreglerna i 4 och 5 §§ miljöskyddslagen.

Ett annat problem vid tillämpningen av straffbestämmelserna i miljöskyddslagen är att villkoren för verksamheten ofta är oklart formulerade. Sedan de strängare straffbestämmelserna infördes 1981 i miljöskyddslagen har tillståndsmyndigheterna i allt högre grad tillämpat riktvärden kombinerat med åtgärdsvillkor i stället för gränsvärden som direkt medför straffansvar. Detta har ställt till problem vid tillsynen vid bedömningen av om brott har begåtts eller inte. Ett tillägg till 18 § miljöskyddslagen med bestämmelse om att villkor skall anges som gränsvärden vars överskridanden medför direkt straffansvar skall användas där så är möjligt.

En ändring av straffbestämmelserna som skulle medföra en effektivisering av lagen är att införa bestämmelser om att varje ny dag som villkoren överträds skall betraktas som nytt brott och straffas som upprepade överträdelser.

Ytterligare ett problem vid tillämpningen av miljöskyddslagen är många tillsynsmyndigheters – enligt min mening felaktiga – tolkning av lagen och då främst dess 40 §. Många tillsynsmyndigheter låter verksamhet som bryter mot miljöskyddslagen fortsätta och försöker vinna rättelse genom råd och förelägganden. Kända exempel på detta är ScanDust och Fermenta där överträdelserna kunde fortsätta under lång tid medan företagen struntade i förelägganden och tvistade med tillsynsmyndigheterna.

Enligt min mening har ett företag inte rätt att bedriva verksamhet som strider mot villkoren för tillståndet. Det innebär att om verksamheten inte kan bedrivas utan att villkoren överträds måste den stoppas. Eftersom denna tolkning inte tillämpas i någon större grad måste klara och tydliga bestämmelser skrivas in i miljöskyddslagen. Bestämmelser av detta slag skulle effektivisera miljöskyddslagen mer än alla ändringar av straffsanktionerna.

Hemställan

Mot. 1987/88

Jo812

Med stöd av det anförda hemställer jag

att riksdagen hos regeringen begär förslag om ändring av ansvarsbestämmelserna i miljöskyddslagen 45 § och ändring av bestämmelserna i 18 och 40 §§.

Stockholm den 25 januari 1988

Sven Munke (m)